

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΚΖ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΜΑΡΤΙΟΣ 1956

ΤΕΥΧΟΣ Α'

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΥΡΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (†)

21 Μαρτίου 1956

Πρὶν προλάβωμεν νὰ μετατρέψωμεν τὸ παρὸν τεύχος τῆς «Θεολογίας» ἀπὸ πανηγυρικὸν εἰς ἐπιμνημόσυνον διὰ τὸν θάνατον τοῦ διεθνητοῦ αὐτῆς Γε. Παπαμιχαήλ καὶ ἐνῶ ἐσχεδιάζομεν τὸ τοῦ Ἰουνίου δεύτερον τεύχος πανηγυρικὸν ὡσαύτως διὰ τὸ ἀρχιερατικὸν ἰωβηλαίον τῆς 50ετοῦς ἀρχιερατείας τοῦ σεπτοῦ προκαθημένου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἰδοὺ καὶ αἰφνίδιον ὡς λαίλαψ ἐφθασε τὸ βαρὺ ἀγγελμα τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ. Ὁ θάνατός του ὡς σμερδαλέος κεραυνὸς ἐπληξε καὶ ἔσεισε ἐκ θεμελίων οὐ μόνον τὴν πολλαπλῶς καὶ πολλαχῶς χειμαζομένην καὶ ἀπορριζωμένην Ἑλληνικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ σύμπαν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τὴν πολλαχόθεν βαλλομένην καὶ ἀγωνιζομένην ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς Ὁρθοδοξίαν. Πλήρης ἡμερῶν οὐχ ἦττον ὅμως πλήρης ζωῆς καὶ νεανικοῦ πνευματικοῦ σφρίγγου, οἷος ἦτο καὶ πρὸ 50ετίας, ὅτε τὸ πρῶτον κατεστάθη Ἀρχιερεὺς, ὁ γηραιὸς Ἀρχιεπίσκοπος ἐφυγεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ζῶν καὶ ὄρθιος εἰς τὰς ἐπάλλξεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἐθνοῦ. Ἀκμαίας τὰς αἰσθήσεις ἔχων κατέλιπε αἰφνιδίως τὰ ἐγκόσμια ὁ ἀπὸ Ἰωαννίνων Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κύριος Σπυριδῶν Βλάχος καὶ μετέστη εἰς τὴν αἰωνιότητα καὶ εἰς τὸ πάνθεον τῶν ἡρώων Ἑλλήνων Ἀρχιερέων. Προκειμένου τὸ ἀδελφὸν ἡμῶν περιοδικὸν «Ἐκκλησία» νὰ ἐκθέσῃ ἐκτενῶς τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας τοῦ ἐκλιπόντος Πρωθιεράρχου, ἐκρίθη σκοπιμώτερον, ἵνα, ὡς συνοπτικὸν τούτου ἐπιμνημόσυνον, ἀναδημοσιεύσωμεν κατωτέρω τὸν ἐπὶ τῇ ἀναρρῆσει αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν (1949) ἐκφωνηθέντα ἐνθρονιστήριον λόγον, ἐνθα ἐν ἀδραῖς γραμμαῖς ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰκονίζονται κάλλιον παντὸς ἄλλου ὁ τε χαρακτὴρ καὶ ἡ ἀμφιλαφὴς ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐθνικὴ αὐτοῦ δράσις.

Σοφοκλῆς Δ. Λώλης

ΕΝΘΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

9 Ἰουνίου 1949

«Τῇ χάριτι τοῦ Παναγίου καὶ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος, διαδηλωθείση διὰ τῆς ὁμοθύμου γνώμης τῆς ἀγιωτάτης Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἐγκρίσει τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπινεύσει τοῦ εὐσεβεστάτου Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Παύλου τοῦ Α', καλούμενος σήμερον ἐπὶ τὴν διακυβέρνησιν τῆς θεοφρουρήτου ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ δέους τὸν προταθέντα μοι βαρὺν σταυρὸν ἐπωμίζομαι. Τὸ βάρος δὲ τοῦτο καθιστᾷ καταθλιπτικώτερον

ὄχι μόνον ἡ προσβεβηκυῖα ἡλικία καὶ ἡ ἐπισηφελὴς ὑγεία, ἀλλὰ καὶ ἡ λαμπρὰ παράδοσις περικλεῶν ἱεραρχῶν, κοσμησάντων τὸν θεοφρούρητον τῶν Ἀθηνῶν Θρόνον, καὶ δὴ τοῦ ἀμέσου προκατόχου μου, τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ. Ὅσον καὶ ἂν αἱ ἀντίξοοι καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προξενήσασαι ἀνωμαλίαν περιστάσεις, ἡ ὑπὸ τῆς ἀδηρίτου ἀνάγκης ἐπιβληθεῖσα διάσπασις τῆς δραστηριότητός του, καὶ ἐν τέλει ἡ κλονισθεῖσα ὑγεία του δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Χριστεπώνυμον αὐτῆς πλήρωμα νὰ δροέψουν πλήρως τοὺς καρπούς, τοὺς ὁποίους ὑπισχνοῦντο τὰ πολλαπλᾶ του προσόντα, ἡ ἰσχυρὰ ὁμως προσωπικότης του κατέλαβεν ἤδη τιμητικὴν θέσιν εἰς τὰς δέλτους τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας καὶ ὄχι μόνον τῆς ἐκκλησιαστικῆς. Ἀγῆρως ἔστω ἡ μνήμη του!

Ἀποσπώμενος τῆς ἰδιαιτέρας μου πατριδος, τῆς προσφιλοῦς μου Ἡπείρου, δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἐκφράσω, κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμήν, τὴν βαθυτάτην μου ὀδύνην. Ἐπιτελῶν τὸ ἔργον τῆς θείας διακονίας ἐπὶ 43 συναπτὰ ἔτη εἰς τὸ ἀκριτικὸν αὐτὸ θέμα τοῦ Γένους, τὸ ὁποῖον πρῶτον καὶ βαρύτερα δέχεται τὰ πλήγματα πάσης ἐχθρικῆς ἐπιβουλῆς, συνεμερίσθην τὰς χαράς του καὶ τὰς λύπας του, τοὺς θριάμβους καὶ τὰς ταπεινώσεις του, συνεδέσθην ἀρρήκτως μετ' αὐτοῦ καὶ ἐπεθύμουν καὶ ἠλπίζον, ὅτι τὸ καταπεποιημένον σαρκίον μου θὰ ἀνεπαύετο ἡρεμον εἰς τὸ φιλόστοργον χῶμά του. Ἀντεμετώπιζον ὡς λιποταξίαν αὐτόχρημα τὴν ἀπομάκρυνσίν μου σήμερον εἰς τὴν κρισιμωτάτην καμπὴν τῆς ἱστορίας τῆς Ἡπείρου, ὁπότε ὀλόκληρος σχεδὸν ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀνταρτόπληκτος ὑφίσταται τὰ δεινὰ τῆς προσφυγιάς. Πλήν, ἄλλως ἔδοξε τῷ Κυρίῳ. Γενηθῆτω τὸ θέλημά Του. Στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο δὲν ἐνόμισα, ὅτι ἐδικαιούμην νὰ παρακούσω εἰς τὴν ἀτομικὴν τῆς πρόσκλησιν, ἐκδηλωθεῖσαν διὰ θεομῆς ἐκκλήσεως τῆς Ἱεραρχίας, ἀποβλεψάσης πρὸς ἐμὲ ὄχι ὡς πρὸς ἄτομον, ἀλλ' ὡς σύμβολον ἐνότητος, ὡς συνιστάμενην τῆς θελήσεως πάντων νὰ ἀνταποκριθῶσι πρὸς τὸ ἐπιτακτικὸν λαϊκὸν αἶτημα τῆς ἀνυψώσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα καταστή ζῶσα καὶ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τῆς ὡς κοινωνικοῦ ἔργματος.

«Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου». «Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἄλας τῆς γῆς». Ἐπιτακτικαὶ ὡς ἡ σάλπιγξ τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἀντηχοῦσιν εἰς τὰ ὄτα τῶν ποιμένων τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεανθρώπου καὶ κατὰ τρόπον πρωτοφανῆ εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὡς εἷς ἄνθρωπος, θυσιάζοντες

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΥΡΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ (†)

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

11

καὶ εὐλόγους καὶ δεδικοιολογημένας φιλοδοξίας, ἤξιωσαν τὰς ὑπερσείας μου. Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀρνηθῶ. Ἐκφράζω πρὸς πάντας τὴν εὐγνωμοσύνην μου, τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἡ στάσις των μοῦ παρέχει τὸ δικαίωμα νὰ προεξοφλήσω τὴν ἐγκάρδιον καὶ δλόψυχον συνεργασίαν των διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀνασύνδεσιν τῆς μεγάλης της παραδόσεως.

Διότι, ἄς μὴ τὸ ἀποκρύπτωμεν ἡ Ἐκκλησία, ὅπως ἄλλωστε δλόκληρος ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία, διέρχεται κρίσιν βαρυτάτην. Ἡ ὑπερνίκησις τῆς κρίσεως ταύτης θὰ βαρύνῃ ἀποφασιστικῶς ὄχι μόνον διὰ τὴν εὐημερίαν, ἀλλὰ δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιβίωσιν καὶ αὐτῆς καὶ τοῦ Γένους γενικώτερον. Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὁ θαυμάσιος καὶ εὐγενὴς αὐτὸς λαός, ὁ αὐτόχρημα περιούσιος, μὲ τὴν προσκόλλησίν του εἰς τὰ πάτρια, μὲ τὴν ἐξ ἐνοτίκτου συνείδησιν, ὅτι ἡ προσήλωσις εἰς τὴν παράδοσιν ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἀγκυραν σωτηρίας εἰς τὸν βράχον αὐτόν, ὅπου καθηλώθη ἀπὸ τοὺς ἀτέγκτους ἱστορικοὺς νόμους, καὶ ὅπου πλήττεται πανταχόθεν, θρησκεύει βαθύτατα. Θρησκεύει πάντοτε, ἀλλὰ κυρίως ἐκδηλοῦται εἰς τὰς κρίσεις στιγμάς, καθ' ἃς φθάνει μέχρις ὀραματισμοῦ. Ὁ ἱερός του Κλήρου ἐξέπεσεν, ἄνευ πνευματικῶν προσόντων' οικονομικῶς ἐξηθλιωμένος, ἀπέβη ἀνίκανος νὰ ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὴν κρίσιν. Καὶ ὅμως οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ τὸν σέβεται. Τὸν ἀντίκρουζεν ὡς τὸν θεματοφύλακα τῆς κιβωτοῦ τῆς ἱερᾶς του παρακαταθήκης. Καὶ εἰς τοῦτο δὲν ἠπατάτο. Ἀπόδειξις ἡ λύσσα, μετὰ τῆς ὁποίας οἱ ἐπιδρομεῖς, οἱ παντὸς εἶδους ἐπιδρομεῖς, ἐπεδίωξαν τὴν ἐξόντωσίν του, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων του. Αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνύψωσιν καί, ἀναπεφύκτως, τὴν οικονομικὴν, ζητεῖ ἐπιτακτικῶς ὁ ἑλληνικὸς λαός.

Διότι, ἄς μὴ ἀπατώμεθα. Καὶ ὅταν ἡ ἐπάρατος ἀνταρσία λήξῃ σὺν Θεῷ, ἡ κρίσις δὲν θὰ παρέλθῃ. Καὶ δὲν θὰ ἀντιμετωπισθῇ πνευματικῶς καὶ πρὸ παντὸς διὰ τοῦ Κλήρου, διὰ τοῦ Κλήρου ἔχοντος πλήρη τὴν συναίσθησιν, ὅτι ἀποτελεῖ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ἡ Ἱεραρχία τὸ ἀντελήφθη καὶ τὸ ἀπέδειξε καὶ θὰ πράξῃ τὸ πᾶν πρὸς τοῦτο. Καὶ τὸ νεαρόν, ἀλλὰ τόσον εὐθαλὲς καὶ καρποφόρον φυτώριον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄξιον νὰ τύχῃ καὶ θὰ τύχῃ ἀμερίστου τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Ἐκκλησίας, ὑπισχνεῖται πολλά.

Θέλω νὰ πιστεύω, ὅτι καὶ ἡ Πολιτεία θὰ ἐπιδείξῃ κατανόησιν. Ἡ πρόσφατος στάσις τῆς Κυβερνήσεως, ἐπιτρεψάσης διὰ πρῶτην φορὰν ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας πρα-

γματικῶς ἐλευθέραν καὶ ἀνεπηρέαστον τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ τὸν αἰσιώτερον οἰωνόν. Καὶ ἡ σύνθεσις τῆς σήμερον παρέχει βάσιμον τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἐκτιμᾶται δεόντως ἡ χρησιμότης τῆς Ἐκκλησίας ὡς πολυτίμου κοινωνικοῦ κεφαλαίου καὶ ὅτι αἱ ἐπιτακτικαὶ τῆς ἀνάγκαι δὲν θὰ παραγνωρισθῶσι. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ζητεῖ παρὰ κατανόησιν καὶ δικαιοσύνην διὰ τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνόρθωσιν, κατανόησιν καὶ δικαιοσύνην, τόσον διὰ τὸ αἴτημα τῆς ἐσωτερικῆς τῆς ἐνότητος, ὅσον καὶ τῆς θέσεώς τῆς ἀπέναντι τῶν ἄλλων δογμάτων. Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μισαλλόδοξος, δὲν εἶναι ἀφιλόξενος, δὲν παύει νὰ εἶναι φιλόλαλος, δικαιοῦται ὅμως νὰ ἀξιόσῃ τὸν ὀφειλόμενον σεβασμόν, τὸν κατοχυρούμενον καὶ ἀπὸ τὸν συνταγματικὸν Χάρτην, καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὀφείλει νὰ εἶναι ἀκαμπτος.

Εἶθε ὁ Παντοδύναμος νὰ φωτίσῃ τοὺς ταγοὺς τοῦ Ἔθνους.

Καὶ ἤδη ἄς στρέψωμεν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μας πρὸς τὸν ἡρωϊκὸν μας Στρατόν.

Ποταμοὶ αἵματος, τοῦ εὐγενεστέρου αἵματος τῆς νεολαίας μας, χύνονται διὰ νὰ ποτίσωσι τὸ ἱερὸν δένδρον τῆς ἐλευθερίας, τῆς παγκοσμίου ἐλευθερίας, ἣτις εἶναι κατάκτησις τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, δωρηθεῖσα ὡς αἰώνιον κτῆμα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀποτελεῖ βεβαίως ἱκανοποίησιν ἢ παρὰ πάντων ἀναγνώρισις τοῦ παγκοσμίου χαρακτῆρος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ ἡ πρόθυμος συναντίληψις καὶ βοήθεια τῶν μεγάλων μας συμμάχων. Ἀλλὰ τὴν μεγάλην ἱκανοποίησιν, ὡς καὶ τὴν δύναμιν τῆς νικηφόρου διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος, ἀντλεῖ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ ἀπὸ τὴν μακροαίωνα παράδοσίν τῆς, ἀπὸ τὴν ἐνστικτον συνείδησίν τῆς, ὅτι ὁ προορισμός τῆς εἶναι νὰ ἴσταται πάντοτε ἀκοίμητος φρουρὸς τοῦ ἀκαταλύτου ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον αὐτὴ ἐχάρισεν, εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι μικρὰ ἢ Ἑλλάς, «ἀλλ' οἱ μεγάλες πατρίδες δὲν μετροῦνται μὲ τὸν πῆγυ καὶ μὲ τὸν διαβήτη». Εἶναι μεγάλη ὡς Ἰδέα, καὶ ὁ ἡρωϊσμός τῶν τέκνων τῆς θὰ τῆς κρατήσῃ πάντοτε τιμητικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν Μεγάλων.

Ἄς δεηθῶμεν τοῦ Παναγάθου νὰ ἐπευλογῆσῃ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, νὰ ἐπιστέψῃ ταχέως διὰ τῆς νίκης τὴν ὑπερτάτην προσπάθειαν καὶ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ὀδυνηρὰν αἰμορραγίαν. Ἄς ἐπικαλεσθῶμεν τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐνίσχυσίν Του διὰ τὰς ἑκατοντάδας χιλιάδας τῶν ἀνταρτοπλήκτων, τῶν ξεριζωμένων ἀπὸ τὰς ἐστίαις των καὶ σκληρῶς δοκιμαζομένων.

Ἄς ἰκετεύσωμεν Αὐτὸν νὰ προστατεύσῃ τὰ ἀποσπασθέντα

ἀπὸ τὴν στοργὴν τῶν γονέων ἀτυχῆ ἑλληνόπουλα, τὰ διαστρεβλούμενα σωματικῶς καὶ ψυχικῶς ἀπὸ τὸν θανάσιμον ἐνάγκαλισμόν τῶν ξένων. Ἄλλ' ἀκολουθοῦντες τὴν θεῖαν ἐντολήν, ἃς δεηθῶμεν καὶ ὑπὲρ τῶν παραστρατημένων τέκνων τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, ἐξέπεσαν εἰς τὸ κατάντημα τοῦ μητραλοίου. Εἶθε νὰ τοὺς φωτίσῃ νὰ συνέλθωσι καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν. Εἶθε τὸ ἔνστικτον τῆς φυλετικῆς αὐτασυντηρησίας νὰ ἐξυπνήσῃ εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς των καὶ νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πατρίδος.

Ἄλλ' ἃς εὐχηθῶμεν εἰς τὸν Πανάγαθον νὰ ἐνισχύσῃ καὶ ἡμᾶς τοὺς δοκίμους νὰ ἀποκαθάρωμεν τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ τὴν πικρίαν, ἣ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὰς πολλαπλᾶς καταστροφάς, ἰδιωτικὰς καὶ γενικὰς, καὶ ἃς ἀνοίξωμεν τὴν ψυχὴν μας εἰς τὴν ζειδωρον αὔραν τῆς Θείας Ἀγάπης, τῆς τὰ πάντα στεργοῦσης, καὶ ἃς πιέσωμεν ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, ἵνα συγχωρήσωμεν τοὺς εἰλικρινῶς μετανοοῦντας.

Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας! Ἡ Αὐγὴ ἐρρόδισεν, ἡ χαρμῶσυνος ἡμέρα πλησιάζει. Θὰ μᾶς βοηθήσῃ ὁ Δικαιοκρίτης Θεός, Οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν».

(«Ἐκκλησία» ΚΣΤ' (1949) 205. — (15 Ἰουνίου 1949, ἀρ. 13).

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ὁ ἀοιδίμος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Σπυρίδων, γεννηθεὶς τῷ 1873 ἐν Χηλῇ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐκ γονέων καταγομένων ἐκ Ρουσιᾶς Πωγωνίου τῆς Ἡπείρου, ἐσπούδασεν ἐν τῇ κατὰ Χάλκην ΚΠόλεως Θεολογικῇ Σχολῇ, ἀφ' ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1899. Νεώτατος, προσελθὼν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἱεροῦ Κλήρου, κατ' ἀρχὰς μὲν διηκόνησεν ὡς ἱεροκῆρυξ ἐν Γαλατᾷ ΚΠόλεως καὶ καθηγητὴς τῶν ἐκεῖ σχολείων, εἶτα δ' ὡς ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος καὶ ἱεροκῆρυξ τῆς Μητροπόλεως Ἐσάνθης ἐν Καβάλλα μέχρι τοῦ 1906, ὅτε προεχειρίσθη εἰς Μητροπολίτην Βελλᾶς καὶ Κονίτης. Ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ μερίμνη του συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνέγερσιν καταλλήλων διδακτηρίων, διὰ τὴν μόρφωσιν δὲ ἱκανοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ ἴδρυσεν τῷ 1911 ἐν τῇ μονῇ Βελλᾶς Ἱεροδιδασκαλεῖον. Συνεπεῖα τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ δράσεως συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἐφυλακίσθη ἐν Κονίτῃ, ἐσώθη δ' ἐκ βεβαίου θανάτου τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ἐσὰτ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ ἀνακίνησις τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος εὗρεν αὐτὸν μέλος τῆς ἐν ΚΠόλει Ἱερᾶς Συνόδου ἀρξάμενης δὲ τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας ἐπέστρεψεν εἰς Ἡπειρον, ἔνθα τῇ εἰσηγήσει αὐτοῦ ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γεωργίου Χρηστάκη Ζωγράφου προσω-

ρινή κυβέρνησις, ἥς μετέσχεν ὡς ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πανηπειρωτικοῦ ἀγῶνος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἔδραν τῆς ἐπαρχίας του. Τῷ 1916 ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἰωαννίνων.

Ἐγκατασταθεὶς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς νέας αὐτοῦ ἐπαρχίας ἐπεδόθη ἀμέσως εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ καὶ τὴν διοργάνωσιν τῆς κοινωνικῆς προνοίας. Ἐμερίμνησεν ὑπὲρ ἀνεγέρσεως ἄνω τῶν 300 δημοτικῶν σχολείων, νέου Ἱεροδιδασκαλείου Βελλᾶς καὶ τοῦ διδακτηριακοῦ συγκροτήματος τῆς ἐν Ἰωαννίνοις Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, ἐκδίδων συγχρόνως καὶ τὸ περίφημον περιοδικὸν σύγγραμμα «Ἡπειρωτικὰ χρονικά». Διωργάνωσε νοσοκομεῖα, ὄρφανοτροφεῖα, ἐπαγγελματικὰ σχολὰς καὶ ἄλλα εὐαγῆ Ἱδρύματα. Ἐνεκα δὲ τῆς κατὰ τὴν κατοχὴν συμβολῆς αὐτοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν κατακτητῶν κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς ἀστυρὰν ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἀπομόνωνσιν. Ἐν τῶν κυρίων αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Ἰωαννίνοις ἀρχιερατείας του μελημάτων ἀπετέλει ἡ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνορθόδοξου πληθυσμοῦ τῆς βορείου Ἡπείρου μέριμνα δι' ἐπανδρώσεως τῶν κοινοτήτων αὐτῆς δι' ἱερέων καὶ διδασκάλων ἐκ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Βελλᾶς.

Κληθεὶς ἐπὶ τὴν διαποίμανσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος διὰ πρωτοφανοῦς ὁμοφωνίας κλήρου καὶ λαοῦ καὶ ὁμοψήφου ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐνεθρονίσθη εἰς τὸν ἱστορικὸν καὶ ἀποστολικὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν τῇ 9 Ἰουνίου 1949, διακυβερνήσας τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ ἐπισυμβάσης τῇ 21 Μαρτίου 1956. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν ἡ Ἑλλὰς διεξῆγε δεινὸν ἐσωτερικὸν ἀγῶνα. Τὰ ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου ἐπακόλουθα προβλέπων ὁ ἀοίδιμος Πρωθιεράρχης προδιέγραψε κατὰ τὸν ἐνθρονιστήριον αὐτοῦ λόγον. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπ' αὐτοῦ διακυβερνήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀπὸ τοῦ 1938 μαστιζούσης ταύτην ἐσωτερικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνωμαλίας περὶ τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν προκατόχων του, τὴν προώθησιν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, καὶ ἀφοῦ ἠμβλυσε τὸ δὲξὸ τότε παλαιοσημερολογικὸν θέμα, διεξήγαγεν ἐπὶ πλέον ἐπιτυχῶς τὴν διεθνῆ σταυροφορίαν τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν ἀπαχθέντων ἑλληνοπαίδων, τὴν πανελλήνιον ἐπιστράτευσιν τῆς ἀγάπης διὰ «τὸ δέμα τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ» τῶν ἐκ τοῦ συμμοριτοπολέμου προσφύγων, τὸν ἐθνικὸν ἔρανον διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν κατεδαφισθέντων ἰ. ναῶν καὶ τέλος μεταξὺ ἄλλων ἠγεῖτο σθεναρῶς τοῦ ἐθνικοῦ αἰτήματος τῆς ἐνώσεως τῆς μεγαλονήσου Κύπρου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ Α. ΛΩΛΗΣ